

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1973/42

Karar Sayısı:1976/48

Karar Günü:19/10/1976

Resmi Gazete tarih/sayı:10.5.1977/15933

İptal davasını açan: Demokratik Parti Millet Meclisi Grubu.

Davanın konusu: 19 Temmuz 1973 günlü, 14599 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ve yayımlandığı gün yürürlüğe giren 25/6/1973 günlü, 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanununun iptali istenmiştir.

II- METİNLER:

A- İptali istenen Kanun :

Dava konusu 25/6/1973 günlü 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanunu 19 Temmuz 1973 günlü 14599 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış olup burada tüm metnin yazılmasına gerek görülmemiştir. (V. Tertip, Düstur, Cilt 12, Sayfa: 2446).

B- Dayanılan Anayasa kuralları:

Madde 37- Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır. Kanun, bu amaçlarla, değişik tarım bölgelerine ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini gösterebilir. Devlet, çiftçinin işletme araçlarına sahipolmasını kolaylaştırır.

Toprak dağıtımı, ormanların küçülmesi veya diğer toprak servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz.

Madde 85- Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Meclisler, çalışmalarını, kendi yaptıkları İçtüzüklerin hükümlerine göre yürütürler.

İçtüzük hükümleri, siyasi parti gruplarının, Meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasi parti grupları, en az on üyeden meydana gelir.

Meclisler, kendi kolluk işlerini Başkanları eliyle düzenler ve yürütürler.

Madde 86- Her Meclis, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve Anayasa'da başkaca hüküm yoksa, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin de toplantı yetersayısı, her iki Meclis üye tamsayısı toplamının salt çoğunluğudur.

Madde 92- Kanun tasarı ve teklifleri önce Millet Meclisinde görüşülür.

Millet Meclisinde kabul, değiştirilerek kabul veya reddedilen tasarı ve teklifler Cumhuriyet Senatosuna gönderilir.

Millet Meclisinde kabul edilen metin, Cumhuriyet Senatosunca değişiklik yapılmadan kabul edilirse, bu metin kanunlaşır.

Cumhuriyet Senatosu, kendisine gelen metni değiştirerek kabul ederse, Millet Meclisinin bu değişikliği benimsemesi halinde metin kanunlaşır.

Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosundan gelen metni benimsemezse, her iki Meclisin ilgili komisyonlarından seçilecek eşit sayıdaki üyelerden bir karma komisyon kurulur. Bu komisyonun hazırladığı metin Millet Meclisine sunulur. Millet Meclisi, karma komisyonca veya Cumhuriyet Senatosunca veya daha önce kendisince hazırlanmış olan metinlerden birini olduğu gibi kabul etmek zorundadır. Cumhuriyet Senatosunda üye tam sayısının salt çoğunluğu ile kabul edilmiş olan madde değişikliklerinde, Millet Meclisinin kendi ilk metnini benimsemesi için, üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu gereklidir. Bu halde açık oya başvurulur.

Millet Meclisinin reddettiği bir tasarı veya teklif, Cumhuriyet Senatosunca da reddedilirse düşer.

Millet Meclisinin reddettiği bir tasarı veya teklif, Cumhuriyet Senatosunca olduğu gibi veya değiştirilerek kabul edilirse, Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosunun kabul ettiği metni yeniden görüşür. Cumhuriyet Senatosunun metni Millet Meclisince benimsenirse, kanunlaşır; reddedilirse, tasarı veya teklif düşer; Cumhuriyet Senatosundan gelen metin Millet Meclisince değiştirilerek kabul edilirse, 5 inci fıkra hükümleri uygulanır.

Cumhuriyet Senatosunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile tümü reddedilen bir metnin Millet Meclisi tarafından kabulü için, üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu lâzımdır. Bu halde açık oya başvurulur.

Cumhuriyet Senatosunca üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile tümü reddedilen bir metnin kanunlaşabilmesi, Millet Meclisi tarafından üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile kabul edilmesine bağlıdır. Bu halde açık oya başvurulur.

Cumhuriyet Senatosu, kendisine gönderilen bir metni, Millet Meclisi komisyonlarında ve genel kurulundaki görüşme süresini aşmayan bir süre içinde karara bağlar; bu süre üç ayı geçemez ve ivedilik hallerinde onbeş günden, ivedi olmayan hallerde bir aydan kısa olamaz. Bu süreler içinde karara bağlanmayan metinler, Cumhuriyet Senatosunca, Millet Meclisinden gelen şekliyle kabul edilmiş sayılır. Bu fıkra da belirtilen süreler Meclislerin tatili devamınca işlemez.

Yasama Meclislerinin ve mahalli idarelerin seçimleri ve siyasi partilerle ilgili tasarı ve tekliflerin kabul veya reddinde yukardaki fıkralar hükümleri uygulanır. Ancak, karma komisyon kurulmasını gerektiren hallerde, karma komisyonun raporu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantısında görüşülür ve karara bağlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin Birleşik toplantısında Millet Meclisinin ilk metninin kabulü için üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu lâzımdır. 8 inci ve 9 uncu fıkralar hükümleri saklıdır.

Geçici Madde 3- Bu Anayasaya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Millet Meclisinin ve Cumhuriyet Senatosunun toplantı ve çalışmaları için, kendi içtüzükleri yapılmıyaya kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 27 Ekim 1957 tarihinden önce yürürlükte olan içtüzüğü hükümleri uygulanır.

C- İlgili içtüzük kuralları:

İptali istenen yasanın Millet Meclisinde görüşülmesi sırasında yürürlükte olan 1 Kasım 1956 tarihli Dahili Nizamnamenin ilgili hükümleri şöyledir.

Madde 81- Reis, saatinde Meclisi açar ve müzakerelerin sonunda kapar.

Mürettep olan âzanın yarısından bir ziyadesi hazır bulunmadıkça müzakereye başlanamaz.

Nisap hususunda Riyaset Divanınca tereddüt hâsıl olur, yahut azadan beşi şifahen veya tahriren nisap bulunmadığını beyan ederlerse yoklama yapılır.

Nisap yoksa Reis müzakereye başlanamayacağını söyleyerek veya bilâhere nisap hasıl olacağı muhtemel ise inikadı bir saat sonraya talik ederek Meclisi kapar.

Meclis o gün açılmadığı takdirde, ertesi inikat için muayyen olan günde yine o ruzname ile toplanır.

Madde 103- Lâyiha veya teklifin müzakereye başlanmasında Reis, Heyeti Umumiye hakkında mütalâa beyan etmek isteyenlere söz verir.

Mevzuu müzakere lehinde, aleyhinde ve hakkında söz isteyenlerden en az ikişer mebus iradı kelâm etmeden müzakerenin kifayeti reye konamaz.

Madde 109- Lâyiha veya teklifin katiyen kabulü reye konmadan evvel, ibare ve üslûp, yahut tertip ve tensik itibariyle noksan veya iltibas olduğu âza veya encümen tarafından dermeyan olunursa metin, aidolduğu encümene gider.

Edilen tashihlerin reye iktiran etmesi lâzımdır.

Madde 116- Bir encümene muhavvel kanun lâyiha veya teklifi hakkında bir veya birkaç mebus tadilât teklif etmek isterlerse bir tadilname tanzim ederek Reise takdim ederler.

Tadilnamelerde bunların kanunun hangi maddesine veyahut bütçenin hangi faslına ait bulunduğunu tasrih edilmelidir.

Bu tadilnameler encümen mazbatasının zeylinde sahiplerinin esbabı mucibeyi havi muhtıraları ile birlikte bastırılarak haklarında en cümence ittihaz edilen kararlar ile esbabı beyan edilir.

Lâyihanın Heyeti Umumiyede müzakeresi esnasında o tadilâtın sırası geldikte sahibi esbabı mucibesini tafsil edip mevcut azadan terviç ve teyideden bulunursa müzakereye konur.

Aksi takdirde müzakeresinden vazgeçilir.

Madde 117- Kanun lâyihası veya teklifinin birinci müzakeresi bittikten sonra arz olunan yeni tadilnameler o lâyihanın tetkikine memur encümene verilmek lâzımdır.

Madde 119- Birinci ve ikinci müzakerenin cereyanı sırasında takdim olunan tadilnamelerin encümene havalesi encümen tarafından istenmediği halde tadilâtın esbabı mucibesi sahipleri tarafından mücmelen beyan olunur.

İkinci müzakere sırasında buna yalnız encümen cevap verebilir.

Bunun üzerine tadilnamenin nazarı mütalâaya alınıp alınmamasına Heyetçe karar verilir.

Nazarı mütalâaya alınırsa encümene havale olunur.

Encümen isterse filhal kabul eder.

Madde 121- İkinci müzakerede encümene iade olunan maddeler hakkında sair mebuslar tarafından da encümene tadil teklifleri verilebilir.

Madde "123- Munzam maddeler teklif için de tadilnameler hakkındaki usul tatbik olunur.

Madde 220- Vekiller namına Heyeti Umumiyyede söz söylemek için gönderilecek birinci derece devair rüesası vekâletlerinden her veyahut münhasıran bir iş için beyanatta bulunmaya mezun olduklarına dair Riyasete hitaben tahrirâtı hâmil olacaklardır.

Bu tahrirat müzakereden evvel riyasete verilir.

Reis, gelen zatın hangi vekâlet namına söz söyliyeceğini Heyete bildirir.

Divanı muhasebat Reis ve reisisanileri de icabında Meclise izahat verebilirler.

III. İLK İNCELEME:

Muhittin Taylan, Avni Givda, Kemal Berkem, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Ahmet Akar, Halit ZARBUN, Ziya önel, Abdullah Üner, Kani Vrana, Muhittin Gürün, Lûtfi Ömerbaş, Şevket Müftügil, Nihat O. Akçakayalıoğlu ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katılmalarıyla 4/12/1973 gününde Anayasa Mahkemesi İctüzüğünün 15. maddesi uyarınca yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyanın eksikliği olmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ:

Davanın esasını incelemek üzere Kani Vrana, Şevket Müftügil, İhsan Ecemiş, Halit ZARBUN, Abdullah Üner, Ahmet Koçak, Sekip Çopuroğlu, Fahrettin Uluç, Muhittin Gürün, Lûtfi Ömerbaş, Hasan Gürsel, Ahmet Salih Çebi, Âdil Esmer, Nihat O. Akçakayalıoğlu ve Ahmet O. Boyacıoğlu'nun katılmalarıyla 18/11/1975 gününde toplanan Anayasa Mahkemesi, hazırlanan rapor üzerinde durmuştur. Dava dilekçesinde, iptal nedenleri olarak özellikle ele alınan konular biçim sakatlıklarına ilişkin bulunmaktadır. Raporda da sadece bu konular işlenmektedir.

Gerçekten dava dilekçesinde; iptal gerekçeleri açıklanırken daha çok biçim yönüne ağırlık verilmiş ve kanunun Yasama Meclislerinden biçim sakatlıklarıyla birlikte geçerek yasalaştığı belirtilmiş, görüşmelerin sürdürülüşünde Anayasa ve İctüzüğe aykırı tutum ve kararların iptal nedenini oluşturduğu savunulmuştur. Ancak dilekçenin hem başında ve hem sonunda, kanunun, Türk tarımının geliştirilmesi, gelirin artırılması, böylece sosyal refahın bünyemize uygun esaslar içinde yaygınlaştırılması gibi temel ilkelerden ve reform niteliğinden yoksun olduğu da açıklanmış ve biçim nedenleri yanında esasa ilişkin nedenlerin de varlığına işaret edilmiştir. Kaldı ki 22/4/1962 günlü, 44 sayılı yasanın 28. maddesinin birinci fıkrasında Anayasa Mahkemesinin, istemle bağlı kalmak koşuluyla, başka gerekçe ile de Anayasaya aykırılık karar verebileceği belirtilmiştir. Bu durumda, yalnız biçim yönünden yapılmış olan incelemenin, aynı zamanda işin esası yönünden de sürdürülerek tamamlattırılması gerekli görülmüş ve dosyanın yeniden raportöre verilmesi uygun bulunmuştur.

Bu toplantıda verilen karar şöyledir:

"4/12/1973 gününde yapılan ilk inceleme sonunda, işin esasının incelenmesine karar verilmiş olduğu halde, rapor esasın sadece biçim yönünden incelenmesine hasredilerek hazırlanmış bulunduğundan, bu eksikliğin giderilmesi ve esas yönünden de inceleme yapılması için dosyanın yeniden raportöre verilmesine İhsan Ecemiş, Muhittin Gürün ve Lûtfi Ömerbaş'ın (Eldeki raporda işin esası biçim yönünden incelenmiş olduğundan bu haliyle incelemeye yeterlidir. Görüşmeler sonucunda işin esasının, esas yönünden de incelenmesi gerekli görülürse o yolda ayrıca karar verilebilir. Bu bakımdan, bu rapor üzerinde incelemeye başlanmalıdır) yolundaki karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile,

18/11/1975 gününde karar verildi."

Bu karar uyarınca eksiği tamamlattırılan rapor, dava dilekçesi, iptali istenen kanun ile dayanan Anayasa kuralları, bunlarla ilgili gerekçelerle yasama meclisleri görüşme tutanakları ve gerekli öteki metinler okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

A- Biçim yönünden inceleme :

1- Millet Meclisindeki yasama işlemleri açısından :

a) Toprak ve Tarım Reformu Kanunu tasarısı Millet Meclisinde kurulan 81 No. lu Geçici Komisyonca incelendikten sonra Genel Kurulca gündeme alınmıştır. Komisyon raporunun sonunda: "...gündemde mevcut bütün işlere takdimen öncelik ve ivedilikle görüşülmek üzere..." önerisi yer almaktadır. (Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 3, Cilt 37, Toplantı 4, S. Sayısı 869, Sayfa 289). Gündemin 62. sırasında yer alan tasarının Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesine başlandığı 9/5/1973 günlü, 106. Birleşimde Komisyon adına Başkanvekili yazılı bir öneride bulunmuş ve kanunun (.....Anayasamızın 37., 41. ve 52. maddelerinde ifadesini bulan gerekçelerle ve ayrıca Sosyal ve İktisadi Haklar ve Ödevler bölümünde de bir âmme hizmeti olarak Toprak - İnsan ilişkilerinin düzenlenmesinin devlete verilmiş görevlerden olması nedeniyle.....) tasarının gündemdeki öteki işlere takdimen öncelik ve ivedilikle görüşülmesi istenmiş ve bu öneri Genel Kurulca kabul edilmiştir. (Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 3, Cilt 37, Toplantı 4, sayfa 202).

Görüşmelerin başladığı tarihte Millet Meclisi yeni içtüzüğü henüz yapılmamış olduğundan, Anayasa'nın geçici 3. maddesi uyarınca Türkiye Büyük Millet Meclisinin 27 Ekim 1957 tarihinden önce yürürlükte olan içtüzük hükümleri uygulanmakta idi. Bu içtüzüğün 70. ve sonraki maddelerinde önceliğin ve ivediliğin ne olduğu belirlenmiştir. Öncelik, bir tasarı veya teklifin öteki işlerden önce görüşülmesi demektir ve bir gerekçeye dayanılarak önerilmesi gerekmektedir. İvedilik ise, iki kez yerine bir kez görüşme ile yetinilmesidir ve böyle bir önerinin kabulü için meclisçe kabul edilebilecek esaslı bu neden gösterilmelidir.

Gerek öncelik gerek ivedilik bakımından komisyon raporunda ve komisyon Başkanvekilinin önerisinde gösterilen gerekçeler meclisçe yeterli bulunarak kabul edilmiş ve böylece görüşmelere geçilmiştir, öncelik ve ivedilik istemlerinin aynı önergede birlikte yer almasında ve her iki istemin birlikte oylanması işlemlerinde kanunun iptalini gerektirecek ağırlıkta bir yöntem yanlışlığı yapıldığı saptanamamıştır.

Muhittin Gürün, ivedilik bakımından değişik gerekçe ile bu sonuca katılmış, Öncelik bakımından ise karşıoyda bulunmuştur.

b) Görüşmelerde Bakanın bulunmadığı zamanlarda onun adına Genel Kurulda konuşmak veya belirli bir iş için bildirimde bulunmak üzere birinci derecedeki Daire Başkanları görevli kılınabilir. İlgili Bakanın bulunmadığı zamanlarda dava konusu Kanunun Millet Meclisindeki görüşmelerinde Başbakanlık Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarı bulunmuştur. (Örneğin 7/6/1973 günlü 123. Birleşim ve 11/6/1973 günlü 124.. Birleşim). Genel Kurula gelen görevlinin görüşmelerden önce hangi Bakanlık adına söz söyleyeceği, Başkanlıkça Genel Kurula bildirilmesi, içtüzüğün 220. maddesinde belirtilmiş ise de, tasarının görüşülmesi sırasında bu içtüzük hükmünün yerine getirilip getirilmediği yeterince anlaşılamamaktadır. Ancak görüşmeye katılan görevlinin Bakan adına söz aldığı zaman kendisinin Başbakanlık Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarı olduğu tutanaklarda açıkça belirtildiği gibi, kimliği ve yetkisi konusunda Genel Kurulda herhangi bir itiraz ileri sürülmüş değildir. Şu halde Toprak ve Tarım Reformu Teşkilâtı Müsteşarının Hükümet adına gerektiğinde, görüşmelerde hazır bulunmasında içtüzüğe ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırılık bulunmamaktadır.

c) 11/6/1973 günlü Birleşimde dava konusu kanuna ilişkin tasarı Millet Meclisinde görüşülürken 5 Milletvekilinin ayağa kalkarak toplantı yetersayısı olmadığını ileri sürmeleri üzerine yapılan işlemler üzerinde de durulmuştur.

Gerçekten bu birleşim açılırken (Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 3, Cilt 38, Toplantı 4, Sayfa 475 ve sonra) toplantı yetersayısının bulunduğu saptanmış, önce Başkanlık Divanının genel kurula sunuşları okunmuş, sonra gündeme geçilerek tasarının görüşülmesine başlanmıştır. 26. maddenin oylanmasına geçildiği sırada salonda çoğunluğun olmadığı öne sürülmüş, (Dahili Nizamname) nin 81. maddesinde yazıldığı üzere yoklama yapılması için üyelerden 5 kişinin sözlü veya yazılı olarak Başkanlığa başvurması gerektiğinden, bu durumun başkanlıkça saptanabilmesi uzun tartışmalara yol açmıştır. 5 üyenin yoklama isteyip istemediği konusundaki tartışmalar arasında tasarının 33. maddesinin görüşülmesine kadar zaman geçmiş ve bu sırada 6 üyenin ayağa kalkarak yoklama istediklerini saptayan başkan ad okuyarak yoklama yapacağını söylemiş ve böylece yapılan yoklama sonunda salonda 240 kişinin bulunduğu anlaşıldığından görüşmeler yeniden sürdürülmüştür. Ancak 39. maddenin görüşülmesine geçildiğinde yeniden toplantı yetersayısının bulunmadığı öne sürülmüş ve 5 üye ayağa kalkarak yoklama yapılmasını istemiştir. Çok kısa bir zaman önce yoklama yapıldığı, salonda çoğunluğun bulunduğu, yoklama isteğinin kötü niyete dayandığı biçimindeki savlar ve bunlara verilen karşılıklar arasında Başkan görüşmeleri sürdürmüş, bu arada 39. ve 40. maddeler hakkında verilen önergeler üzerinde konuşmalar yapılmış ve her iki madde oylanarak kabul edildikten sonra Başkan (Müddet dolduğundan) diyerek birleşime son vermiştir.

Toplantı yetersayısı konusunda (Dahili Nizamname) nin 81. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan hüküm şöyledir: "Nisap konusunda Riyaset Divanınca tereddüt hasıl olur yahut azadan 5 kişi şifahen veya tahriren nisap bulunmadığını beyan ederlerse yoklama yapılır."

Fıkra hükmünden açıkça anlaşılacağı üzere Genel Kurulda görüşmeler sırasında toplantı yetersayısının bulunmadığı, ya Başkanlık Divanınca saptanacak ya da üyelerden 5 kişinin sözlü veya yazılı olarak durumu başkanlığa bildirmeleri gerekecektir. Her iki halde de yoklama yapılması zorunluluğu vardır. Olayda üyelerden 5 kişi ayağa kalkmış ve toplantı yetersayısının bulunmadığını ileri sürerek, yoklama yapılmasını istemiştir. Bu durumda kısa zaman önce yoklama yapıldığı, öne sürülen isteğin kötü niyete dayandığı biçimindeki görüşlerin (Dahili Nizamname) nin yukarıda belirtilen kesin hükmü karşısında hukuksal dayanağı olamaz. Artık görüşmeler bu noktada kesilerek yeniden yoklama yapılması gerekir. Başkanlığın tersine tutumu ve görüşmelerin sürdürülmesi (Dahili Nizamname) hükümlerine aykırıdır.

Ancak her içtüzük hükmüne aykırı davranışın, Anayasaya aykırılığı da oluşturduğu ve görüşme konusu olan metnin bu bakımdan iptali gerektiği sonucuna varmak olanaksızdır. Anayasa Mahkemesinin bir kararında da belirtildiği üzere: "İçtüzüklerin biçime ilişkin tüm hükümlerinin aynı önem derecesinde bulunduğu düşünülemez. Bunların arasında yasama meclisince verilen kararın geçerliliği üzerinde etkili olabilecek nitelik taşıyanlar bulunduğu gibi, ayrıntı sayılabilecek nitelikte olanlar da vardır. Birinci kümeye girenlere aykırı tutumun iptal nedenini oluşturacağını, buna karşılık öteki biçim kurallarına uymamanın iptali gerektirmeyeceğini kabul etmek yerinde olur. Anayasa'da gösterilmeyen ve yalnız İçtüzükte bulunan biçim kuralları arasında böyle bir ayırım yapılması zorunludur. Çünkü İçtüzüklerdeki biçim kurallarına aşın bağıllık yasama meclislerinin çalışmalarını gereksizce aksatır. İçtüzük hükümlerine aykırı düşen işlemlerden hangilerinin iptal nedeni sayılacağı sorunu, uygulanacak İçtüzük hükmünün önemine ve niteliğine göre çözülecek ve incelemeleri sırasında Anayasa Mahkemesince değerlendirilip saptanacak bir konudur." (Anayasa Mahkemesinin 6/4/1972 günlü 13/13 sayılı kararı Resmi Gazete : 24/7/1972 Sayı: 14255).

Dava konusu kanuna ilişkin tasarının görüşüldüğü birleşimin başında ve bir süre sonra da itiraz üzerine yapılan yoklamalarda çoğunluğun bulunduğu belirlenmiştir. Görüşmeler sürerken kısa bir süre sonra üçüncü kez yoklama yapılmasının gerekliliğini ortaya koyan bir durumun varlığı Başkanlık Divanınca saptanamamış, bu nedenle öne sürülen yoklama istemine uyulmamıştır. Başkanlık Divanının, (Dahili Nizamname) hükümlerine aykırı olmakla birlikte, bu davranışının, yasama işleminin esasına olumsuz etki yapacak ve kanunun, bu birleşimde kabul edilen 39. ve 40. maddelerinin, iptalini gerektirecek nitelikte ağırlık taşıyan bir yöntem yanlışı olarak benimsenmesine olanak yoktur. Bu konuya ilişkin Anayasa'ya aykırılık savı, açıklanan nedenlerle reddedilmelidir.

Kani Vrana, Şefket Müftügil, Ziya Önel, Muhittin Gürün, Lûtfi Ömerbaş, Ahmet Salih Çebi ve Ahmet H. Boyacıoğlu bu görüşe ve sonuca katılmamışlardır.

d) 9/5/1973 günlü, 106. Birleşimde tasarının görüşülmesine başlanırken 81 numaralı Geçici Komisyon Başkanı bir önerge vermiştir. (Millet Meclisi Tutanak Dergisi Cilt 37. Sayfa 103.) Bu önergede, tasarının "uzun süreden beri tartışılmış olması ve mahiyeti itibariyle teknik ve sistematik bir bütün arz" ettiği öne sürülerek "Bu kabil tasarılar üzerinde kabul edilen usule uygun olarak: 1- Tümü üzerindeki görüşmeler bitinceye kadar maddeler hakkında sayın üyelerce verilecek değiştirge önergelerinin başkanlığa tevdiine, 2- Değiştirge önergeleri verilen maddeler üzerinde görüşme açılmasına, diğer maddelerin okunup oylanmasına" karar verilmesi istenmiştir. Görüşmeler, oylanıp kabul edilen bu önerge kuralları çerçevesinde sürdürülmüştür.

Bütçenin görüşülmesi ve kabulü dışında, kanun tasarı ve tekliflerinin, Millet Meclisinde görüşülmesi yöntemi aynıdır. Konusuna göre kanun tasarı ve tekliflerinin değişik görüşme yöntemlerine bağlı tutulması, Anayasa'da öngörülmüş değildir. Bu nedenle genel kurulda kabul edilen 81 numaralı Geçici Komisyon Başkanının önerisindeki özel görüşme yönteminin, kanun koyucunun iradesine olumsuz etki yapacak nitelikte olup olmadığı ve dava konusu kanunun iptalini gerektirecek bir ağırlık ve ölçüye ulaşp ulaşmadığı üzerinde durulacaktır. Bu inceleme yapılırken önergede yer alan görüşme yönteminin ortaya koyduğu kurallar ayrı ayrı ele alınacak ve Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirilecektir.

Önce, değiştirge önergesi verilmesinin belirli bir zamanla sınırlanması işleminin içtüzük hükümlerine ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı olup olmadığı sonunu incelenecektir.

Kanunların yapılması yöntemini düzenleyen Anayasa'nın 92. maddesinde, kanun tasarı ve tekliflerinin yasama meclislerinde görüşülmesinden sözedilmektedir. Tasarı ve tekliflerin yasama meclislerinde enine boyuna görüşülmesi ve böylece toplumun gereksinmelerini yeterince karşılayabilecek bir yapıya sahip kılınması ancak bu yolla olanak içine girer. Değiştirge önergesi verilmesi de görüşmelerin önemli bir evresini oluşturur. O halde görüşme, Yasa koyucunun gerçek iradesinin belli olmasında en önemli bir Ögedir. Gerçek iradenin açıklanmasını önleyecek bir görüşme yöntemi demokratik hukuk düzenine aykırı düşer.

Anayasa'nın 8.5. maddesinin birinci fıkrasında, Meclislerin, çalışmalarını kendi yaptıkları İçtüzük hükümlerine göre yürütecekleri hükme bağlanmıştır. Dava konusu kanunun Millet Meclisinde görüşülmesi sırasında yürürlükte olan içtüzük, Anayasa'nın geçici 3. maddesi uyarınca 27 Ekim 1957 den önce uygulanmakta olan (Dahili Nizamname) idi. Dahili Nizamnamenin 99. ve sonraki maddelerinde (Kanunların Müzakeresi) yöntemleri açıklanmıştır. Tasarı ve teklifler ancak iki görüşmeden sonra kesin olarak kabul edilebilir. Ana kural budur. Genel kuruldaki birinci ve ikinci görüşmelerde değiştirge önergelerinin verilmesi herhangi bir sınırlamaya bağlı tutulmamıştır. Bu konudaki hükümler (Dahili Nizamname) nin 116-123. maddelerinde açık bir biçimde gösterilmiştir. Şu halde değiştirge önergeleri verilmesinin tasarının tümü üzerinde görüşmeler

bitinceye kadarki zamanla sınırlanmış olması, Dahili Nizamname hükümleriyle bağdaşmaz. Böyle bir davranış Anayasa hükümlerini de zedelemektedir. Çünkü değiştirge önergeleri verilmesinin belirli bir zaman dilimiyle sınırlandırılması, konu hakkında görüşme olanağını kısıtlar, dolayısıyla yasa koyucunun iradesini serbestçe ortaya koymasına engel olur. Yasama yetkisinin böylece sınırlanması ve yasama organının kanun yapma iradesini tam olarak kullanamaması o kanunu Anayasa'ya aykırı bir duruma, düşürür. Bu nedenle 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu kanununun tümü, yasama yetkisini kullanan organın serbest iradesiyle oluşmamış bulunduğundan iptal edilmelidir.

Yasa koyucunun iradesinin serbestçe belirlenmesini engelleyen öteki özel yöntem 106. Birleşimde kabul edilen önergenin ikinci bendinde yer almıştır. Bu bentte "değiştirge önergeleri verilen maddeler üzerinde görüşme açılmasına, diğer maddelerin okunup oylanmasına" denilerek tasarının bir çok maddelerinin görüşülmesi engellenmiştir.

Bilindiği üzere kanun tasarısı ve teklifleri maddelerden oluşur; maddelerin üzerinde görüşme açılmamışsa, Anayasa'nın 92. maddesinin öngördüğü "görüşülme" gereği, o kanun tasarısı veya teklifi yönünden yerine getirilmiş sayılamaz. Çünkü (Dahili Nizamname) nin 99. maddesi, tasarısı ve tekliflerin ancak iki görüşmeden sonra kesin olarak yasalaşabileceğini hükme bağlamıştır. Şu kadar ki ivedilik kararı alınması halinde yalnız bir kez görüşme olanağı ortaya çıkabilir (Dahili Nizamname: Madde 70 ve 71). Aslında iki kez görüşülmesi gereken kanun tasarısının ivedilikle görüşülmesi kararlaştırıldığı takdirde, bu görüşmenin sadece birinci görüşmeyi içereceği açık ve kesindir. Çünkü Dahili Nizamnamenin 107. maddesine göre; ikinci görüşmede tasarısı veya teklifin tümü üzerinde konuşulmaz, maddelerin hepsi üzerinde de görüşme yapılmaz, yalnız üzerinde değiştirge Önergeleri bulunan maddeler görüşülebilir. Hal böyle olunca, hakkında değiştirge önergeleri bulunmayan maddelerin görüşülmemesi ve doğrudan doğruya oylanması yoluna gidilmesi, ivedilikle görüşülmesi kararlaştırılan bir metnin bir çok maddelerinin hiç görüşülmemesi sonucunu doğurur. 106. Birleşimde kabul edilen Önergenin ikinci bendinde yazılı yöntem, Toprak ve Tarım Reformu Kanunu tasarısı için bu sonucu birlikte getirmiştir. Yani tasarının metninin büyük bir bölümü Millet Meclisinde hiç görüşülmeden kabul edilmiştir. Yasa koyucunun iradesini serbestçe ortaya koymasını engelleyen böyle bir yöntemin Anayasa'ya uygunluğunun kabulüne olanak yoktur.

Durumun kanun tekniği açısından incelenmesinde de kimi sakıncalı sonuçların ortaya çıkması olasılığı saptanabilecektir. Gerçekten Kanun tasarısı veya teklifi, belli bir konuyu baştan sona ele alan ve birbirleriyle bağlantılı hükümleri içeren bir metindir. Hükümleri arasında tam bir uyum sağlanması gereken böyle bir metnin meclislerdeki görüşmeler sırasında bir maddesinin herhangi bir nedenle değiştirilmiş veya çıkarılmış olması karşısında, uyumluluğu ve bütünlüğü korumak için kimi önlemlerin alınması, yeni değiştirge önergelerinin verilmesi suretiyle görüşmelerin bu amacı gerçekleştirmeyi sağlayacak biçimde sürdürülmesi zorunu doğabilir. Toprak ve Tarım Reformu Kanununun Millet Meclisinde görüşülmesine başlarken kabul edilen önerge ise, sözü edilen uyumluluk ve bütünlüğü korumak değil, tersine, hükümler arasındaki bağlantıları bozacak bir sonuç ortaya çıkarabilir. Çünkü görüşülmeyen, sadece oylanmış madde metinlerine ilişilemiyecek, buna karşılık değiştirge önergesi verilmiş olanlar üzerinde görüşme açılacaktır. Bu işlem sonunda görüşülen ve görüşülmemiş madde metinleri arasında uyumluluğu ve bütünlülüğü bozan, bağlantıları kesen değiştirmeler, metinden çıkarmalar veya yeni eklemeler ortaya çıkabilecek ve böylece sosyal gereksinimleri karşılayan sağlıklı bir kanunun gerçekleşmesi tehlikeye 'düşecektir.

Toprak ve Tarım Reformu Kanunu yürürlük maddeleri ile birlikte 237 maddeden oluşmuştur. Bu metinden yüz kırk dört madde, üzerinde değiştirge önergesi verilmediği için Millet Meclisinde görüşme açılmadan yalnızca okunup oylanarak kabul edilmiştir. Bu maddeler şunlardır: 9, 13, 15, 22, 24, 25, 27, 30, 31, 32, 34, 37, 38, 44, 46, 47, 48, 49, 51, 55, 56, 57, 59, 61, 65, 66, 67,

72, 73, 75, 78, 79, 81, 82, 83, 85, 86, 89, 91, 92, 94, 97, 93, 99, 100 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 120, 121, 122, 123, 125, 126, 129, 130, 132, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 146, 147, 148, 150, 151, 152, 153, 154, 156, 157, 158, 162, 163, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 183, 185, 187, 189, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 204, 205, 206, 208, 209, 211, 212, 213, 214, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, (Tutanak Dergisi, Birleşim 110, Sayfa 393-395, Tutanak Dergisi, Birleşim 111, Sayfa 403435).

Bundan başka, komisyonca değiştirge önergeleriyle ilgili görülerek istenen sekiz maddeden beşi üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmamış ve bu maddeler de Millet Meclisi Genel Kurulunda okunarak geçirilmiş ve oylanmıştır. Bu maddeler şunlardır: 58, 64, 182, 186, 234.

Öte yandan üzerinde değişiklik önergesi verildiği halde sonradan bu önergeler geri alındığı için, kabul edilen ilke kararı uyarınca, genel kurulda yalnız okunup oylan maddelerin sayısı 24 tür. Bu maddeler şunlardır:

5, 10, 16, 20, 29, 45, 50, 60, 62, 63, 106, 131, 140, 149, 159, 161, 184, 191, 202, 203, 110, 216, 224, 235, (Millet Meclisi Tutanak Dergisi 22, 123, 124 ve 125. Birleşimler, sayfa 397 ve sonra).

Demek oluyor ki, genel kurulda görüşülmeyen maddelerin sayısı 173 ü, bunun tasarının tüm maddelerine oranı ise % 75 i bulmaktadır. Bu sonuç kanun tasarısının sadece komisyonda görüşüldüğünü, buna karşılık maddelerinin dörtte üçünün Genel Kurulda oylanması ile yetinildiğini göstermektedir. Yani maddelerin ancak dörtte biri Genel Kurulun serbest iradesiyle geri kalan dörtte üçü için ise bu olanak sağlanamamıştır, Anayasa'nın 85. ve 92. maddelerine aykırı olan bu yöntem ve işlemlerin kanunun tümünü kapsamış olması nedeniyle 25/6/1973 günlü 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanununun tümü iptal edilmelidir.

Halit ZARBUN, Abdullah ÜNER, Fahrettin ULUÇ, Hasan GÜRSEL, Âdil ESMER ve Nihat O. AKÇAKAYALIOĞLU bu sonuca katılmamışlardır.

2- Öteki biçim aykırılıklarının incelenmesi sorunu :

Millet Meclisindeki görüşmeler sırasında yapılan öteki biçim aykırılıklarıyla Cumhuriyet Senatosundaki görüşmelere ilişkin biçim aykırılıklarının, yukarıda açıklanan iptal kararı karşısında ayrıca incelenmesinde sonucu etkilemeyeceği nedeniyle, bir yarar görülememiştir Bu bakımdan incelemenin biçim yönünden sürdürülmesine gerek kalmadığı sonucuna varılmıştır.

Şevket MÜFTÜGİL, Halit ZARBUN, Abdullah ÜNER, Fahrettin ULUÇ, Hasan GÜRSEL, Âdil ESMER ve Nihat O. AKÇAKAYALIOĞLU bu görüşe katılmamışlardır.

B- Esas hakkında incelemenin sürdürülmesi sorunu : 25/6/1973 günlü 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanununun tümü biçim yönünden iptaline karar verilmiş bulunduğu göre, aynı kanunun varlığını sürdürmesine artık olanak kalmamıştır. Hukukça varlığı sona eren bir kanunun maddeleri üzerinde esas yönünden incelemenin sürdürülmesine gerek görülmemiştir.

Hasan GÜRSEL ve Nihat O. AKÇAKAYALIOĞLU bu görüşe katılmamışlardır.

V- İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜNÜN SAPTANMASI SORUNU:

Anayasa'nın değişik 152. maddesinde "Anayasa Mahkemesince, Anayasaya aykırı olduğundan iptaline karar verilen kanun veya içtüzük veya bunların iptal edilen hükümleri, gerekçeli kararın Resmi Gazete'de yayımlandığı günde yürürlükten kalkar. Gereken hallerde, Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih kararın Resmi

Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez"; 22/4/1962 günlü 44 sayılı Yasanın 50. maddesinin dördüncü fıkrasında da "Anayasa Mahkemesi, bir kanun veya içtüzüğün veya bunların belirli hükümlerinin iptali halinde meydana gelecek boşluğu, kamu düzenini tehdit edici mahiyette görürse üçüncü fıkra hükmünü uygular ve boşluğun doldurulması için yasama meclisi başkanlıklarıyla Başbakanlığı durumdan haberdar eder." denilmektedir.

25/6/1973 günlü 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanununun iptal edilmesiyle bir boşluğun oluştuğu ve bu boşluğun özellikle tarım kesiminde kamu düzenine ve güvenine ters yönden etki yapacağı kuşkusuzdur. Bu nedenle iptal hükmünün, kararın Resmi Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

VI- SONUÇ :

I- Biçim yönünden inceleme:

A) Millet Meclisindeki yasama işlemleri açısından:

1- 25/6/1973 günlü 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanununa ilişkin tasarının öncelik ve ivedilikle görüşülmesi işlemlerinde, dava konusu Kanunun biçim yönünden iptalini gerektirecek bir neden bulunmadığına Muhittin Gürün'ün ivedilik bakımından değişik gerekçesiyle ve oybirliğiyle, öncelik bakımından karşıoyuyla ve oyçokluğu ile;

2- Toprak ve Tarım Reformu Teşkilâtı Müsteşarının hükümet adına, gerektiğinde, görüşmelere katılmasında içtüzük hükümlerine ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırılık bulunmadığına oybirliğiyle;

3- 11/6/1973 günlü, 124. Birleşimde beş milletvekilinin ayağa kalkarak toplantı yetersayısı olmadığını bildirmeleri ve yoklama yapılmasını istemeleri üzerine Başkanın yoklama yaptırmamış olmasının içtüzüğe aykırı olduğuna oybirliğiyle; ancak İçtüzüğe aykırı olan bu durumun, dava konusu Kanunun bu birleşimde kabul edilen 39. ve 40. maddelerindeki kuralların iptalini gerektirecek bir Anayasa aykırılığını oluşturmadığına Kani Vrana, Şevket Müftügil, Ziya Önel, Muhittin Gürün, Lûtfi Ömerbaş, Ahmet Salih Çebi ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile;

4- 9/5/1973 günlü 106. Birleşimde 81 numaralı geçici komisyon Başkanvekili imzasıyla verilen önergede yazılı : (1- Tümü üzerindeki görüşmeler bitinceye kadar maddeler hakkında sayın üyelerce verilecek değiştirge önergelerinin Başkanlığa tevdiine, 2- Değiştirge önergeleri verilen maddeler üzerinde görüşmeler açılmasına, diğer maddelerin okunup oylanmasına) yolundaki yöntemin kabulü ile görüşmelerin bu sınırlamalar içinde yürütülmesinin içtüzüğe ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı olduğuna, bu aykırılığın Kanunun tümünü kapsamış olması nedeniyle,

25/6/1973 günlü, 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanununun tümünün iptaline Halit ZARBUN, Abdullah ÜNER, Fahrettin ULUÇ, Hasan GÜRSEL, Âdil ESMER ve Nihat O. AKÇAKAYALIOĞLU'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile;

B) Millet Meclisindeki görüşmeler sırasında, yukarıda sayılanlar dışında yapılan biçim aykırılıklarıyla Cumhuriyet Senatosundaki görüşmelere ilişkin biçim aykırılıklarının, I- A/4 sayılı bentte açıklanan iptal kararı karşısında, ayrıca incelenmesine yer kalmadığına Şevket Müftügil, Halit ZARBUN, Abdullah ÜNER, Fahrettin ULUÇ, Hasan GÜRSEL, Âdil ESMER ve Nihat O. AKÇAKAYALIOĞLU'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğuyla;

Esas Sayısı:1973/42
Karar Sayısı:1976/48

II- 25/6/1973 günlü ve 1757 sayılı Yasanın tümünün yukarıda I-A/4 sayılı bentte yazılı nedenle iptal edilmiş bulunması karşısında, esas hakkında inceleme yapılmasına yer olmadığına Hasan Gürsel ve Nihat O. Akçakayalıoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile;

III- Anayasa'nın değişik 152. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca iptal hükmünün kararın Resmi Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine oybirliğiyle;

19/10/1976 gününde karar verildi.

Başkan
Kâni Vrana

Başkanvekili
Şevket Müftügil

Üye
Halit Zurbun

Üye
Ziya Önel

Üye
Abdullah Üner

Üye
Ahmet Koçak

Üye
Şekip Çopuroğlu

Üye
Fahrettin Uluç

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lütfi Ömerbaş

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Ahmet Salih Çebi

Üye
Adil Esmer

Üye
Nihat O.
Akçakayalıoğlu

Üye
Ahmet H. Boyacıoğlu

KARŞIOY YAZISI

Mahkememizin 19/10/1976 günlü, Esas : 1973/42, Karar: 1976/43 sayılı kararında Sayın Şevket Müftügil tarafından yazılan karşıoy yazısının (1) sayılı bölümüne katılıyorum.

Kani Vrana

KARŞIOY YAZISI

1- 11/6/1973 günlü, 124. Birleşimde 5 Milletvekili ayağa kalkmış ve toplantı yetersayısı olmadığını ileri sürerek yoklama yapılmasını istemişlerdir. Başkanlıkça Dahili Nizamnamenin 81. maddesine uyulmayarak görüşmeler sürdürülmüştür. Bu işlemde çoğunlukça bir İttüzük aykırılığının varlığı kabul edilmiş, fakat bu durumun bir Anayasa aykırılığı biçiminde nitelendirilemeyeceği sonucuna varılmıştır. Oysa görüşmeler Meclislerin üye tamsayısının salt çoğunluğu olmadan yapılamaz. Aksi takdirde kabul edilen metin Meclis iradesinin ürünü sayılamaz. Salt çoğunluğun bulunmadığı yöntemince ileri sürüldüğü halde yoklamanın yapılmamış olması, salonda görüşmelere yeter sayıda Milletvekilinin bulunmadığı yolunda ciddi bir kuşkuya neden olmuştur. Böyle bir halde, itirazın yöntemince öne sürüldüğü andan sonra görüşülüp kabul edilen metnin, Anayasa'nın 86. maddesi hükmü karşısında yasal niteliği yoktur. Nitekim Anayasa Mahkemesinin bir kararında "... Anayasa'nın öngördüğü yeter sayı olmadan toplantı yapılmasına ve böyle bir toplantıda görüşme açılarak sonuçlandırılmasına Anayasa kuralları karşısında olanak yoktur." (Anayasa Mahkemesinin 5/2/1976 günlü, Esas: 1975/179, Karar : 1976/8 sayılı kararı, Resmi Gazete 10/5/1976, Sayı: 15583) denilmek suretiyle bu karara konu olan 7/5/1975 günlü 1895 sayılı "Devletçe İşletilecek Madenler Üzerindeki Hakların Geri Alınması ve Hak Sahiplerine Ödenecek Tazminat Hakkında Kanun" un tümü biçim yönünden iptal edilmiştir.

Aksi görüşü savunan çoğunluk kararının bu konuya ilişkin bölümüne yukarıda açıklanan nedenlerle katılmıyorum.

2- Biçime ilişkin öteki iptal nedenlerinin incelenmesine gerek bulunmadığı yolunda çoğunlukça alınan karara da katılmamaktayım. Bu konudaki gerekçeler yukarıda gün ve sayısı belirtilen Anayasa Mahkemesi kararına bağlı karşıoy yazısında ayrıntılarıyla açıklanmış olduğundan burada yinelenmesine gerek yoktur.

Başkanvekili
Şevket Müftügil

KARŞIOY YAZISI

Mahkememizin Esas:1973/42, Karar:1976/48 sayılı kararında Sayın Abdullah Üner tarafından yazılan karşıoy yazısına aynen katılıyorum.

Üye

KARŞIOY YAZISI

Mahkememizin 19/10/1976 günlü, Esas: 1973/42, Karar: 1976/48 sayılı kararında Sayın Başkanvekili Şevket Müftügil'in karşıoy yazısının (1) sayılı bölümüne katılıyorum.

Üye

Ziya Önel

KARŞIOY GEREKÇESİ

25/6/1973 günlü ve 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanununun; D. P. Meclis Grubu tarafından açılan dava üzerine Anayasa Mahkemesince çoğunlukla biçim yönünden iptaline karar verilmiştir. Bu karara katılmadığımızın nedenleri aşağıdadır :

I- Kanun tasarısı, Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülürken 81 numaralı Geçici Komisyon Başkanı tarafından verilen önergede :

1- Tasarının tümü üzerinde görüşmeler bitinceye kadar maddeler hakkında üyelerce verilecek değiştirge önergelerinin Başkanlığa tevdiine.

2- Değiştirge önergeleri verilen maddeler üzerinde görüşmeler açılmasına, diğer maddelerin okunup oylanmasına,

Karar verilmesi önerilmiş, oturum başkanı bu önergeyi Genel Kurulun oyuna sunmuş, kabul edildiğini bildirmiş, görüşmeler buna göre yürütülmüş ve Mahkememizce de çoğunlukla, "Millet Meclisinde bu önergenin kabulü ile görüşmelerin bu sınırlamalar içinde yürütülmesinin İçtüzüğe ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı olduğu" gerekçesiyle kanunun tümünün iptaline karar verilmiştir.

Önce şu noktaya işaret etmek gerekir ki: Bu kanun tasarısının görüşülmesi sırasında Millet Meclisinin içtüzüğü henüz yapılmamış olduğundan 27 Ekim 1957 tarihinden önce uygulanmış olan eski içtüzük "dahili nizamname" hükümleri uygulanmıştır.

Anayasa'da Kanun teklif ve tasarılarının Meclislerde görüşülmesi sırasında uygulanacak usulle ilgili bir kural yoktur. Bu konu, kendi yaptıkları içtüzüklerinde yer almıştır. Kanun teklif ve tasarılarının Meclislerde görüşülmesi sırasında içtüzüklerin herhangi bir maddesine uyulmamış olması, o kanunun herhalde iptaline neden olmayıp ancak kanunun geçerliliğini etkileyecek ve Meclislerin iradelerini zedeleyecek kadar ağır olanları iptal nedenini oluşturabilecektir. Mahkememizin Ötedenberi süre gelen görüş ve uygulamaları da bu yoldadır. Buna bir örnek vermek gerekirse: Anayasa Mahkemesinin 16/11/1965 gün. Esas: 1964/56, Karar: 1965/59 sayılı kararında şöyle denilmiştir:

"İçtüzük hükümleri genellikle şekle ait kurallardır. Bu hükümler içinde yasama meclislerince verilen bir kararın sıhhati üzerinde etkili olabilecek nitelik taşıyanlar bulunduğu gibi bu derece önemli olmayanlar da vardır. Birinci Katagoriye girenlere aykırılığın iptal nedeni teşkil edeceği, buna karşılık öteki kurallarına riayetsizliğin iptali gerektirmeyeceği kabul edilmelidir. Anayasa'da gösterilmeyen ve yalnız içtüzüklerde bulunan şekil kuralları arasında bu ayrımı yapmak Anayasa'nın maksadına uygun düşer. Zira içtüzüklerdeki şekil kurallarına aşırı bağlılık yasama meclislerinin çalışmalarını lüzumsuz yere aksatır. Doktrinde de bu yolda ayrımı destekleyen görüşler vardır. Millet Meclisi Anayasa Komisyonu 44 sayılı Kanuna ait raporunda yasama meclislerinin kanunun görüşülmesinde ve kabulünde içtüzük hükümlerine uyup uymadıklarını kontrol bakımından mahkemelerin ihtiyatlı ve ölçülü davranmaları lüzumlu olduğu ve Anayasa'nın koyduğu şekil şartlarından farklı olarak içtüzükteki şekil şartlarının hepsinin mutlak butlanı gerektirmeyeceği belirtilmiştir. Komisyonun bu kanısı Anayasa'nın maksadı ve bilimsel görüşlerle bağdaşmaktadır." (Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, sayı 3 sayfa : 284).

Demek oluyor ki; Millet Meclisinin Esas İçtüzüğü yapıncaya kadar uygulanmış ve sonradan yürürlükten kaldırılmış olan eski içtüzüğün bazı kararlarına uyulmamış olması herhalde kanunun iptalini gerektirmeyecek ve ancak kanunun geçerliliğini etkileyecek ve meclislerin iradelerini zedeleyecek derecede Önemli ve ağır olanları iptal nedeni sayılabilecektir. Olayda ise geçici Komisyon Başkanının söz konusu önergesi Millet Meclisi Genel Kurulunda okunmuş, üzerinde konuşma açılmış ve hiçbir üye tarafından itiraza uğramadığı anlaşılmış ve Millet Meclisi Genel Kurulunun serbest irade ve oyu ile benimsenerek kabul edilmiş olması itibarıyla artık burada Millet Meclisinin iradesini zedeleyen ve bu nedenle kanunun geçerliliğini etkileyen bir durum mevcut değildir. Böyle olunca da bu nedenin kanunun iptalini gerektirmediği açıktır.

Diğer yandan; bu kanun tasarısının Millet Meclisinde görüşülmesi sırasında haklarında değiştirge önergesi verilmemiş olan maddeler üzerinde esasen hiçbir Milletvekilinin söz isteyip konuşma gereği duymadığı da anlaşılmaktadır.

II- Yukarıda da açıklandığı gibi Toprak ve Tarım Reformu Kanunu tasarısının Millet Meclisinde görüşülmesi sırasında geçici olarak uygulanmış olan eski içtüzük (dahili nizamname) 1 Eylül 1973 tarihinde yürürlükten kalkmış ve yerine Millet Meclisinin yeni içtüzüğü yürürlüğe konmuştur. Millet Meclisi yeni içtüzüğü, eski dahili nizamnamenin birçok kurallarını değiştirmiş ve bu arada kanun teklif ve tasarılarının iki defa değil yalnız bir kez görüşülmesi usulü kabul edilmiş, verilecek değiştirge önergeleri hakkında da esaslı kayıtlamalar ve sınırlamalar getirilmiştir. Bu husus dahi, eski içtüzüğün söz konusu şekil kurallarının, Toprak ve Tarım Reformu Kanunu gibi çıkarılması Anayasa emri olan önemli bir kanunun iptaline yol açabilecek bir nitelik taşımadığını ayrıca göstermektedir.

III- Davacı parti Meclis Grubu tarafından önesürülen iptal nedenlerinin hepsinin ayrı ayrı incelenip karara bağlanması gerekirken böyle yapılmıyarak bu iddialardan yalnız bir bölümü incelenip karara bağlanmış ve bu arada bir biçim kuralına uyulmadığı nedeniyle kanunun tümünün iptaline karar verilmesi üzerine inceleme bu noktada kesilmiş böylece öteki iddialar incelemesiz ve yanıtız kalmıştır.

IV- Yukarıda yazılı nedenlerden dolayı çoğunlukla verilmiş olan iptal kararına karşı bulunmaktayız.

Üye

Üye

KARŞIOY YAZISI

1- Bu dosyanın konusu olan iptal davası, yukarıki kararın 1 sayılı bölümündeki dilekçe metninde de görüldüğü gibi, 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanun tasarısının yasalaşması sırasında, yasama meclislerinin görüşme yöntemlerine, toplanma ve karar yeter sayılarına ilişkin Anayasa ve içtüzük hükümlerine riayet edilmemek suretiyle Anayasa'ya aykırılık yaratıldığı ve bu aykırılık nedenlerinin esasa müessir bulunduğu gerekçesine dayandırılmıştır. Bu bakımdan raportörce hazırlanarak 14/1/1975 gününde dağıtılmış bulunan raporda, işin esası, Anayasa ve İçtüzüğün sadece biçim kuralları açısından incelenmiştir. Her ne kadar 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanunun 28. maddesi gereğince Anayasa Mahkemesi, sadece istem ile bağlı olup davacının öne sürdüğü gerekçeye dayanmaya mecbur olmadığı gibi başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebileceğinden, biçim yönüne ilişkin gerekçe ile açılan bir iptal davasının, esas yönüne ilişkin gerekçelerle de karara bağlanması, Anayasa Mahkemesince ötedenberi sürdürülmekte olan bir uygulamadır ve bu nedenle de ilke olarak, esasa ilişkin raporlar, hem biçim, hem de esas yönünden yapılan incelemelerin tümünü kapsar şekilde hazırlanmaktadır.

Ancak raporların hazırlanması yöntemine ilişkin bu uygulamanın geçerli neden bulunan hallerde duruma uygun işlem yapılmasını önliyecek ölçüde bağlayıcı bir niteliği olmadığını da düşünmek gerekir.

Sorunun bu bakımdan ele alınması aşağıdaki sonuçlara varılmasını gerekli kılmaktadır.

Bugünkü gündeme alınmış bulunan raporun sadece biçim yönünden yapılan incelemeleri yansıtması bu toplantıda görüşülmesini engelleyici bir neden olarak kabul edilemez. Çünkü bu raporun incelenmesine hemen başlanması, gerekli görülüyorsa, esas yönünden ayrıca ek rapor hazırlattırılarak incelemenin sürdürülmesine engel değildir.

Kaldı ki olayın özelliği açısından bu yolun tutulmasında da yarar vardır. Çünkü bu işe ilişkin iptal davası 13/10/1973 gününde açılmıştır. Görülen bazı eksiklikler davacıya tamamlattırıldıktan sonra 4/12/973 gününde işin ilk incelenmesi yapılarak esasın incelenmesine karar verilmiştir. İşin esasının biçim yönünden incelenmesine ilişkin rapor, yukarıda da denildiği gibi, 14/1/1975 gününde dağıtılmıştır. Çeşitli günlerde gündeme giren bu raporun incelenmesi ancak, bu gün, yani 18/11/1975 de ele alınabilmektedir.

Görüldüğü gibi davanın açılışından bu yana iki seneyi aşkın bir süre geçmiş ve bu süre içinde Anayasa'ya aykırılığı tartışma konusu olan bir kanun uygulanmış bunun için Devlet Bütçesinden büyük paralar harcanmakta bulunmuştur. Bu açıdan hiç değilse işin biçim yönünden inceleme evresinin bir an evvel sonuçlandırılması yararlı olur. Çünkü eldeki rapor üzerinde yapılacak inceleme sonunda esas yönünden incelemeye gereksinme duyabileceği gibi buna gerek kalmadan işin biçim yönünden sonuçlandırılması olasılığı da vardır. Bu takdirde dava, gereksiz yere uzatılmış ve sayılan sakıncalar devam ettirilmiş olacaktır.

Bu nedenlerle işin esasının sadece biçim yönünden incelenmesi sonucunda hazırlanan eldeki rapor üzerinde incelemeye başlanması gerektiğinden bu incelemeyi esas yönünden hazırlanacak rapora erteliyen karara karşıyım.

2- Toprak ve Tarım Reformu kanun tasarısı, Millet Meclisinde öncelik ve ivedilik yöntemleri uygulanarak görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Kanunun görüşüldüğü tarihte yürürlükte bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesinin 70.-73. ve 74.-75. maddeleri (İvedilik) ve (Öncelik) yöntemlerini düzenlemektedir. Bu maddelerde, her iki yöntem başvurulabilmesi için, istemin yazılı olması ve bu istemi haklı gösterecek bir nedenin ve gerekçenin gösterilmiş bulunması koşulları yer almaktadır. Bunlara uymayan istemlerin işleme konulmaması, işlem görenlerin de geçersiz sayılması, söz konusu kuralların doğal sonucu sayılmalıdır.

Bu tasarıya ilişkin komisyon raporlarında (Öncelik) ve (ivedilik) yöntemlerine başvurulması için öne sürülen nedenler, tasarının acelelik yöntemlerle değil, aksine olağan usullerle görüşülmesini zorunlu kılıcı niteliktedir.

Bu konuya ilişkin ayrıntılı düşüncelerim, Anayasa Mahkemesinin 17/10/1972 günlü, 1972/1649 sayılı, 26/3/1974 günlü, 1973/32-1974/11 sayılı; 21/5/1974 günlü, 1974/8-19 sayılı; 15/7/1974 günlü, 1974/12-32 sayılı karârlarına ilişkin karşıoy yazılarımda yeterince açıklanmış olduğundan burada yinelenmelerine gerek duyulmamıştır. (Resmî Gazete'ler: 1/3/1973, Sayı: 14463 - S: 252 - 253; 21/6/1974, Sayı: 14922 - S: 8 - 9; 4/8/1974, sayı 14966 - S : 7 - 8, 12/12/1974, sayı: 15090- S : 7)

Bu nedenlerle söz konusu kanun tasarısı, Millet Meclisinde uygulanan görüşme yöntemi açısından İctüzüğün, yasaların sağlığına ilişkin hükümlerine ve dolayısıyla Anayasa'nın 85. maddesi kuralına aykırı biçimde yasalaşmış olduğundan Anayasa'ya aykırı duruma girmiştir.

Ancak yukarıda işaret edilen 1974/8-19 ve 1974/12-32 sayılı kararlara ilişkin karşıoy yazılarımda da belirtildiği gibi Millet Meclisinin 1 Eylül 1973 gününde yürürlüğe giren yeni içtüzüğü ile kanunların iki defa görüşülmesi usulü terk olunduğundan o tarihtenberi (ivedilik) yöntemi de kaldırılmış bulunmaktadır. Bu yüzden eski içtüzüğün (İvedilik) konusundaki hükümlerine aykırılık nedenine dayandırılacak bir iptal kararı sonucunda kanunun Millet Meclisinde yeniden ele alınması halinde tek görüşme yöntemi ile yasalaşacağından bugün için bu yönden iptal karar verilmesinde hukuki yarar kalmamıştır. Çoğunluk görüşünün sonucuna bu nedenle katılmaktayım.

"Öncelik" yöntemi açısından ise böyle bir durum söz konusu değildir. Bu bakımdan ve yukarıda belirtilen Anayasa'ya aykırılık nedeniyle kanunun biçim yönünden iptaline karar verilmesi gerektiğinden kararın bu konuya ilişkin bölümüne katılmıyorum.

3- Yukarıki karar içinde de belirtildiği gibi Millet Meclisinin 124. Birleşiminde tasarının 39. maddesinin görüşülmesine geçildiğinde beş Milletvekili ayağa kalkarak yoklama yapılmasını istemiştir. O zaman yürürlükte olan Dahili Nizamnamenin 81. maddesine göre bu istek üzerine Başkanlığın derhal yoklamaya geçmesi zorunludur, içtüzük bu konuda Başkanlığa takdir hakkı tanımadığı gibi Milletvekillerine de bu isteği tartışma hakkı tanımamıştır. Bir saat önce yapılmış olan yoklamada 240 Milletvekilinin bulunduğu öne sürülerek bir saat sonra da aynı sayının varlığı savunulamaz. Esasen Millet Meclisinin 226 olan toplanma yeter sayısına karşı, 14 sayılı bir farkı gösteren, 240 sayısı, bir saat içinde kaybolamayacak çoklukta bir sayı da değildir, çoğunluğun yitirilmiş olması her an olanak içindedir.

Bu durumdan şu sonucun çıkartılması gereklidir:

Kararda da kabul edildiği gibi ortada açık bir içtüzük ihlâli vardır. Bu eylem sonucunda Millet Meclisinde yeter sayının var olup olmadığının saptanması önlenmiş ve bu arada görüşülüp

Esas Sayısı:1973/42
Karar Sayısı:1976/48

oylanan 39. ve 40. maddelerin kabulü için Millet Meclisi irâdesinin oluşup oluşmadığı belirsiz ve kuşkulu bir duruma sokulmuştur. Yasalaşmalarında bu denli bir sakatlık bulunan söz konusu 39. ve 40. maddelerin, Anayasa'nın 85. maddesi karşısında geçerlilikleri savunulamıyacağından ve bu açıdan Anayasa'ya aykırılıkları açık bulunduğundan iptallerine karar verilmelidir.

Bu nedenlerle kararın bu bölümüne de karşıyım.

Üye

Muhittin Gürün

KARŞIOY YAZISI

Mahkememizin 19/10/1976 günlü, Esas; 1973/42, Karar: 1976/48 sayılı kararında Sayın Başkanvekili Şevket Müftügil'in karşıoy yazısının (1) sayılı bölümüne katılıyoruz.

Üye

Lütfi Ömerbaş

üye

Ahmet H. Boyacıoğlu

KARŞIOY YAZISI

19/7/1973 günlü, 14599 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanununun biçim yönünden iptaline ilişkin Anayasa Mahkemesinin 19/10/1976 günlü, Esas: 1973/42, Karar: 1976/ 48 sayılı kararına katılmama nedenlerim aşağıdadır:

I- Türkiye'de uzun yıllardan beri sürüpgelen toprak dağılımı ve mülkiyeti düzensizliklerinin fertler, aileler ve hatta topluluklar arasında yarattığı huzursuzluklar, geçimsizlikler ve üzücü kıtal ve kangütme olayları ve ayrıca memleketin belli bölgelerinde topraksız ve yoksul insanların arazi sahip ve maliklerine toprakla bağlı olarak yaşadıkları ve en düşük düzeydeki bir geçim ve boğaz tokluğu ile hayatlarını sürdürdükleri bir vakıadır ve bu kötü durum sosyal yaşantıyı huzursuz kılmaktadır. Gerek Cumhuriyet idaresinde ve gerek ondan önceki devrelerde hükümetler buna adaletli, modern devlet anlayışına ve insan haklarına uygun tedbirler getirememiş, hükümetlerin her olumlu davranışı çıkar çevrelerinin etkili baskıları ile ya hiç sonuçlanamamış veya yarım kalmıştır.

20. asır Türkiye'sinde, bir tarafta geniş toprak ağaları ve sahipleri doğrudan toprakla ilgilenmiyerek topraklarında çalıştırdıkları insanların emeği ile elde ettikleri üstün seviyede varlıkları ile lüks ve debdebe içinde yaşarken diğer tarafta sayılan sınırlı da olsa bir kısım vatandaşların yurtsuz ve mekansız olarak ve üzerinde hayat sürdürdükleri toprak sahibinin mutlak

irâdesine râm olmaları ve bir kısmının da çok dar ve verimsiz topraklarda çabalamaları sosyal düzeni bozucu bir manzara arz edegelmiştir.

İşte, dava konusu 1757 sayılı Toprak Reformu Kanunu, kimi çevrelerin engellemelerine rağmen 1961 Anayasa'sının 37. maddesinin Devlete önemli bir görev olarak verdiği bir konu olmasına karşılık, bu Anayasa'nın kabulünden ancak 12 yıl sonra çıkarılabilmiş 237 maddelik, memleketin sosyal yaşamında çok önemi olan bir kanundur. Kanunun, bu konuda erişilmesi gerekli bir kısım ilkelerden ve kurallardan yoksun olarak çıkmış bulunduğu da açıktır. Ancak, hiç çıkarılmamasıyla öteden beri birikegelmiş huzursuzlukların, hatta Anayasa nizamını tehlikeye sokacak önemde bir takım girişimlere neden olmuş bulunması da gözönüne alındığında kanunun gerek biçim ve gerek özüne ilişkin eksikliklerini bir iptal nedeni yapmaktansa bunları fırsat düşükçe düzeltmek ve bu suretle geliştirmek ve olgunlaştırmak daha uygun olurdu kanısındayım.

II- Yukarıda memleket çapındaki önemini belirtmeye çalıştığım bu kanunun Millet Meclisinde görüşülmesi sırasında, geçici komisyon başkanının, tasarının sırf bir an evvel kanunlaşması düşüncesiyle vermiş olduğu (1 - Tümü üzerinde görüşmeler bitinceye kadar, maddeler hakkında sayın üyelerce verilecek değıştirge önergelerinin başkanlığa tevdiine, 2- Değıştirge önergeleri verilen maddeler hakkında görüşmeler açılması, diğer maddelerin okunup oylanması) biçimindeki Önergenin genel kurulda görüşölüp kabulü ve tasarının o suretle görüşölümüş olması. Anayasa Mahkemesi çoğunluk oylarınca Millet Meclisinin görüşme iradesinin sınırlanması biçiminde değerdendirilmiş ve bu husus iptal nedeni sayılmış ve kanun toptan iptal edilmiştir.

Kanaatimce, memleket realiteleri ve Anayasa'nın sosyal adalet ilkeleri tam bir şekilde dikkate alınmadan verilmiş bulunan bu iptal kararının Anayasal kurallar bakımından da isabetli olduğu savunulamaz. Çünkü :

Kanun tasarısı ve tekliflerinin Millet Meclisi Genel Kurulunda, içtüzüğün koyduğu kurallara göre görüşölüleceğinde kuşku olmamakla beraber, görüşmelerde her içtüzük uyuşmazlığının bir iptal nedeni oluşturacağı kabul edilemez. Anayasa Mahkemesinin bu konudaki görüş ve kabulünü belirten çeşitli kararları vardır, bu karârlarda da açıklandığı üzere, içtüzüklerin biçime ilişkin tüm hükümleri aynı önemde değildir. Bunlar arasında yasama meclisleri kararlarının geçerliğine etkili olabilecek nitelik taşıyanlar bulunduğu gibi, bu nitelik derecesinde olmayanlar da vardır. Meclisler kararlarının geçerliğine etkilileri bakımından kaynağını Anayasa'dan almamış içtüzük kuralları arasında böyle bir ayırım yapılması meclislerin çalışmalarını da aksatmaz. Ancak, bu içtüzük kurallarından hangilerine uyulmamanın iptal nedeni sayılacağı hususu bu kuralların önemine ve işin niteliğine göre çölzölülecek ve incelemeleri sırasında Anayasa Mahkemesince değerdendirilip saptanacak bir konudur. Anayasa Mahkemesinin bu değerdendirmeyi yaparken yalnız içtüzük hükümlerinin önem ve niteliğini değil, ayrıca kendi görev ve yetki sınırlarını da gözönünde bulundurması zorunludur. Çünkü, Anayasa'ya uygunluk denetiminin Anayasa'nın yalnız biçim kurallarına inhisar ettirilebilen, işin özüne ilişme olanağı bulunmayan hallerde Anayasa Mahkemesinin içtüzük kurallarını titizlikle değerdendirip koruması, öz yönünden de denetim olanağı bulunan hallerde ise daha geniş ve esnek davranması olağandır. 1757 sayılı Kanunun öz bakımından da incelenmesi olanak içinde İdi.

Konunun şu yukarıdaki nedenler açısından da ele alındığında memleketin çok uzun yıllar süregelen bir derdini halletmek için çıkarılmış uzun ve önemli bir kanunun bir kalemde iptal edilmiş olması, parlamentonun bugüne kadarki çalışma temposu da gözönüne alındığında sosyal adalet ve memleket huzuru bakımlarından ilerde giderilmesi güç sakıncalar ve boşluklar doğuracaktır.

III- Millet Meclisi Geçici Komisyon Başkanının vermiş olduğu ve Genel Kurulca tasvip gören önerge ile aslında milletvekillerinin tasan hakkındaki konuşma ve oy verme iradelerinin

kısıtlanmış olduğunun kabul edilmiş olması da nazardır, gerçek durumlarla bağdaşmamaktadır. Çünkü, tasarının görüşülme tutanaklarının incelenmesinden de anlaşılacağı üzere, tasarı daha önce komisyonlarda en geniş biçimde ele alınıp eleştirildiği gibi, Genel Kurulda tümü üzerindeki konuşmalara hiçbir sınır konmamıştır. Kimsenin sözü kesilmemiş, kanunun kabulü bir oldu bittiye getirilmemiştir. Bir milletvekili bu sıralarda maddeler için eleştiri ve önerilerini istediği şekilde açıklayabileceği gibi, önceden dağıtılmış ve incelemelerine sunulmuş tasarının uygun görmedikleri kuralları ve maddeleri için önerge vermek hakkına da sahiptiler. Böyle bir lüzumu derpiş etmeyen milletvekilinin, kendi serbest iradesi ile genel kurulda kabul ettiği önerge icabı hakkında önerge verilmemiş maddeler için konuşmadan oy kullanmış olması, tasarının kanunlaşmasına ilişkin meclis kararının geçerliğine etkili olabilecek nitelikte bir eksiklik değildir. Yukarıda bahis konusu edilen ve hakkında önerge verilmemiş maddeler için konuşma açılmadan oylanmaya ilişkin olan önerge yüzünden genel kurulda söz hakkının kısıtlanmış, konuşamamış olduğunu ileri süren bir milletvekili de çıkmamıştır. İlgili komisyonlarda her yeriyle incelenerek genel kurula gelen ve komisyon raporlarıyla birlikte üyelere dağıtılan kanunlardan geniş kapsamlı ve çok maddeli olanlarının genel kurullarda görüşülmesi uzun zaman alacağı düşüncesiyle böyle önergelerle bir an önce çıkarılması amacı ile vaki bu yolda davranış, memleketimizde parlamenter çalışma hayatının bir zorunluğu olarak ortaya çıkmıştır. Memleket hayatında çok önemli konulan kapsayan Medeni Kanun, Ticaret Kanunu gibi kimi kanunlar parlamentodan bu biçimde görüşmelerle çıkarılmış bulunmaktadır. O halde Anayasa Mahkemesinin de memleketin gerçeklerini ve parlamentonun durum ve tutumunu gözönünde bulundurarak içtüzük hükümlerini bu açıdan ve geniş müsamaha içinde değerlendirmesi gerekir kanatindeyim. Tersine hareket, sonucu itibariyle memlekete çok pahalıya malolmaktadır. Sert ve katı tutum ile bugüne kadar çok değerli kanunlar bu içtüzük ihlalleri yüzünden iptal edilmiş ve bugüne kadar yerleri doldurulamamıştır.

IV- Her yasa, kapsadığı konularda memleketin, sosyal yaşantının veya bir kısım, kişilerin gereksinmelerine çare bulması, onları düzenlemesi bakımından kendi çapında önem taşır. Yukarıda da değindiğim gibi 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanunu ise, Türkiye nüfusunun kırsal bölgelerde yaşayan % 70'se yakın bir çoğunluğunun ezeli dertlerine derman getirmek bakımından ve bu itibarla memleket huzuru yönünden çok önemli bir kanun idi. Anayasa Mahkemesinin bu kanunu Anayasa'ya uygunluk bakımından denetlerken yalnız Millet Meclisinde verilmiş bir önerge bakımından iptal yoluna gitmeden, Cumhuriyet Senetosunda da gördüğü işlemleri ve ayrıca özünü de incelemeli ve varacağı sonuçları yukarıda işaret olunan açılardan toptan bir değerlendirmeye tabi tutmalı idi. Böyle genişliğine bir inceleme yapılmadan kanunun toptan iptaline karar verilmiştir.

Yukarıda açıkladığım nedenlerle çoğunluğun bu iptal kararına katılmadım.

Üye

Hasan Gürsel

KARŞIOY YAZISI

Mahkememizin 19/10/1976 günlü, Esas: 1973/42, Karar: 1976/48 sayılı kararında Sayın Başkanvekili Şevket Müftügül'ün karşıoy yazısının (1) sayılı bölümüne katılıyorum.

Üye

KARŞIOY YAZISI

Kanun teklif ve tasarılarının meclislerde görüşülmesi sırasında içtüzüklerin herhangi bir maddesine uyulmamış olması, Kanunun geçerliliğini ve meclislerin iradelerini etkilemedikçe iptal edilmemesi gerekir.

Toprak ve Tarım Reformu Kanunu tasarısı Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülürken geçici Komisyon Başkanı tarafından verilen ve "değiştirge önergelerinin tümü üzerindeki görüşmeler bitinceye kadar verilmesi ve değiştirge önergesi verilmeyen maddelerin okunup oylanması" ile ilgili bulunan önergenin Millet Meclisi Genel Kurulunda oylanarak kabul edilmiş olması bu konuda yeni bir içtüzük değişikliği niteliğinde olduğundan bu kararın artık içtüzüğe ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırılığı sözkonusu olamayacağı gibi eski içtüzüğün bir biçim kuralına uyulmamış olması da bu kanunun iptalini gerektirecek nitelikte değildir.

Millet Meclisi Genel Kurulunda söz konusu önerge okunup görüşülmüş, bu önergeye karşı çıkan bulunmamış ve Meclis Üyelerinin serbest irade ve oylarıyla kabul edilmiş olduğundan ortada Millet Meclisinin iradesini zedeleyecek ve Kanunun geçerliliğini etkileyecek bir durumdan söz edilemeyeceği ve böylece de bu kanunun iptali cihetine gidilemeyeceği düşüncesiyle çoğunluk kararına karşıyım.

Üye

Adil Esmer

KARŞIOY YAZISI

Sayın çoğunluğun, dava konusu kanunu sakat buluşunun belirgin nedeni, değiştirilmesi önerilmeyen maddelerin, görüşmesiz oylanışdır. Bu durumun, "yasa koyucu'nun gerçek iradesini açıklamasını önlediğini" düşünmüşlerdir. Oysa,

Millet Meclisinin "değiştirge önergeleri verilen maddeler üzerinde görüşme açılmasına, diğer maddelerin okunup oylanmasına" karar verışı ve kararını değiştirmeyişi, görüş bildirme ve başkasının görüşünü öğrenme isteklisi bulunmadığı gerçeğini yüze çıkarır. Buna karşın yasa koyucu'nun iradesini açıklayamadığı iddiası ise, dayanaksız kalır.

Sayın çoğunluk kararına, bazı bölümlerde, katılamayışım bundandır.

Üye

Nihat O.
Akçakayalıoğlu